

Andrzej Pokora

Umowa majątkowa a postępowanie egzekucyjne przeciwko małżonkom – zarys problematyki

Roczniki Administracji i Prawa 18/1, 273-289

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Oryginalny artykuł naukowy

Original article

Data wpływu/Received: **11.02.2018**

Data recenzji/ Accepted: **5.04.2018**

Data publikacji/Published: **30.06.2018**

Źródła finansowania publikacji: **Wyższa Szkoła Humanitas**

DOI: 10.5604/01.3001.0012.6004

Authors' Contribution:

(A) Study Design (projekt badania)

(B) Data Collection (zbieranie danych)

(C) Statistical Analysis (analiza statystyczna)

(D) Data Interpretation (interpretacja danych)

(E) Manuscript Preparation (redagowanie opracowania)

(F) **Literature Search (badania literaturowe)**

Andrzej Pokora*

**UMOWA MAJĄTKOWA A POSTĘPOWANIE
EGZEKUCYJNE PRZECIWKO MAŁŻONKOM
– ZARYS PROBLEMATYKI**

Celem niniejszego opracowania jest omówienie najważniejszych zagadnień wiążących się z wpływem umowy majątkowej na postępowanie egzekucyjne przeciwko małżonkom. Prawidłowe przedstawienie tego problemu wymaga w pierwszym rzędzie przybliżenia charakteru prawnego samej umowy majątkowej oraz wskazania i omówienia jej ustawowych typów. Dopiero w tej perspektywie możliwe będzie przybliżenie problemów dotyczących odpowiedzialności majątkowej małżonków, sytuacji ich wierzycieli oraz zakresu egzekucji przeciwko małżonkom w wypadku, gdy ci pozostają w umownym ustroju majątkowym.

* dr; Wydział Administracji i Zarządzania Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu.

NATURA PRAWNA MAŁŻEŃSKIEJ UMOWY MAJĄTKOWEJ

Małżeński ustrój majątkowy może być uregulowany według innych zasad niż te, które przewidują przepisy o ustawowym ustroju majątkowym. Małżonkowie mogą ukształtować stosunki majątkowe między sobą, zawierając w tym celu umowę, która będzie się mieścić w kręgu umów cywilnoprawnych¹. W literaturze dość powszechny jest pogląd, że zalicza się ona do umów organizacyjnych². Istota umowy majątkowej wyraża się w tym, że kreuje ona stosunek prawny między małżonkami poprzez określenie struktury stosunków majątkowych małżonków i kształtuje tę sytuację na przyszłość³. Majątkowa umowa małżeńska pozwala na wybór przez małżonków takiego ustroju majątkowego, który będzie dla nich optymalny z punktu widzenia ich interesów i planów życiowych. W kategorii umów majątkowych małżeńskich nie znajdują się wszystkie te umowy, których stronami będą małżonkowie, a ich przedmiotem – przesunięcia między ich masami majątkowymi⁴. Między sobą małżonkowie mogą dokonywać przedmiotowych przesunięć. Majątek wspólny obejmuje swoim zakresem nie tylko aktualne składniki majątkowe, ale również przyszły dorobek małżonków. Z uwagi na to rozporządzenia małżonków odnoszące się do poszczególnych przedmiotów majątkowych ich majątku wspólnego mogą wpływać na jego zakres, lecz nie naruszają samej istoty wspólności ustawowej⁵.

Zawarcie małżeńskiej umowy majątkowej zależy wyłącznie od woli samych małżonków. Jednakże małżonkowie nie mają pełnej swobody w kształtowaniu ustroju majątkowego małżeńskiego⁶. Zgodnie z zasadą *numerus clausus* małżeńskich umów majątkowych małżonkowie nie mogą przyjąć takiego typu ustroju majątkowego, który nie jest wskazany w ustawie⁷. Ograniczenie autonomii stron uzasadnione jest

¹ J. Gajda, T. Smoczyński, [w:] T. Smoczyński (red.), *System prawa prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009, s. 426.

² A. Dyoniak, *Pojęcie i ważność małżeńskiej umowy majątkowej*, „*Studia Prawnicze*” 1983, nr 4, s. 116; J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2005, s. 178; A. Stępień-Sporek, *Działalność gospodarcza z udziałem małżonków*, Warszawa 2009, s. 477; M. Goettel, *Umowy w prawie rodzinnym – zarys koncepcji*, [w:] M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar (red.), *Europeizacja prawa prywatnego*, t. I, Warszawa 2008, s. 305. Odmienne poglądy reprezentuje G. Jędrejek, *Intercyty. Pojęcie, treść, dochodzenie roszczeń*, Warszawa 2010, s. 83.

³ A. Dyoniak, *Pojęcie i ważność...*, s. 116; T. Sokołowski, *Swoboda intercyty. Zakres modyfikacji małżeńskich ustrojów majątkowych*, Warszawa 2013, s. 26.

⁴ A. Kunicki, *Współposiadanie rzeczy objętych wspólnością ustawową*, „*Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*” 1967, s. 7; A. Szpunar, *Przesunięcia między majątkiem wspólnym i odrębnym małżonków*, „*Nowe Prawo*” 1989, nr 2-3, s. 13; P. Warczyński, *Przesunięcia między majątkami małżonków w czasie wspólności majątkowej*, „*Państwo i Prawo*” 2009, nr 1, s. 89; M. Pyziak-Szafnicka, *Umowa majątkowa małżeńska rozszerzająca wspólność ustawową*, [w:] M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar (red.), *Europeizacja prawa prywatnego*, t. I, Warszawa 2008, s. 236.

⁵ A. Kunicki, *Współposiadanie rzeczy...*, s. 7.

⁶ M. Łączkowska, *Rodzaje i skuteczność umów majątkowych małżeńskich*, [w:] M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar (red.), *Europeizacja prawa...*, s. 677.

⁷ A. Dyoniak, *Zakres swobody zawierania małżeńskich umów majątkowych, ich skuteczność i funkcjonowanie w praktyce społecznej*, „*Studia Prawnicze*” 1984, nr 1, s. 72.

pewnością obrotu, równouprawnieniem małżonków oraz ochroną interesów majątkowych rodziny⁸.

W doktrynie wskazuje się na dwa cele umowy majątkowej⁹. Po pierwsze, celem tym jest takie uregulowanie stosunków majątkowych małżonków, które będzie odbiegało od zasad obowiązujących w ustroju ustawowym, po drugie zaś, celem intercyzy jest zapewnienie właściwego funkcjonowania małżeństwa.

Zgodnie z treścią art. 47 § 1 k.r.o. małżonkowie mogą wspólność ustawową rozszerzyć, ograniczyć albo ustanowić rozdzielność majątkową lub rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków. W literaturze dominuje pogląd, zgodnie z którym małżonkowie nie mogą jednocześnie częściowo rozszerzyć, a częściowo ograniczyć wspólności ustawowej (ustrój mieszany)¹⁰. Małżonkowie nie mogą także łączyć w umowie poszczególnych rodzajów ustrojów¹¹. Ponadto nie może ona przewidywać innych niż przy wspólności ustawowej reguł zarządu majątkiem wspólnym. Wreszcie umowa majątkowa nie może pozostawać w sprzeczności z naczelnymi zasadami prawa rodzinnego oraz zasadami współżycia społecznego. Wystąpienie tych sprzeczności pociąga za sobą nieważność umowy.

Stronami umowy mogą być tylko małżonkowie lub osoby zamierzające zawrzeć małżeństwo. Umowa zawarta przez strony przed zawarciem małżeństwa będzie skuteczna dopiero od chwili jego zawarcia. Zawarcie małżeństwa należy zatem traktować jako prawny warunek jej skuteczności¹². Małżeńska umowa majątkowa powinna być zawarta w formie aktu notarialnego pod rygorem nieważności.

Przedmiotem majątkowej umowy małżeńskiej jest uregulowanie stosunków majątkowych małżonków na przyszłość, tj. od chwili zawarcia umowy. Jeżeli została zawarta przed zawarciem małżeństwa, to stanie się skuteczna z chwilą jego zawarcia.

Co do zasady do małżeńskich umów majątkowych znajdują zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego o czynnościach prawnych, w szczególności przepisy art. 58, 65, art. 73 § 2 oraz art. 82–84.

Umowa majątkowa małżeńska określa stosunki majątkowe przez czas trwania małżeństwa. Może ona jednak wolać małżonków w każdym czasie zostać zmieniona

⁸ J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 177.

⁹ G. Jędrejek, *Intercyzy...*, s. 81.

¹⁰ J. Gajda, T. Smoczyński, [w:] T. Smoczyński (red.), *System prawa prywatnego*, t. 11, s. 431-432; M. Andrzejewski, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2010, s. 87; G. Bieniek, *Umowne ustroje majątkowe*, „Rejent” 2005, nr 9, s. 114. Odmienne T. Sokołowski, *Nowe prawo majątkowe małżeńskie*, [w:] M. Zieliński (red.), *W kręgu teoretycznych i praktycznych aspektów prawoznawstwa. Księga Jubileuszowa Profesora Bronisława Ziemanina*, Szczecin 2005, s. 274; tenże, *Zakres swobody intercyzy w znowelizowanych przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny” 2008, nr 2, s. 45; tenże, *Intercyza łącząca postanowienia rozszerzające i ograniczające wspólność majątkową*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2005, t. XIV, s. 766.

¹¹ T. Smoczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2005, s. 71; P. Warczyński, *Skuteczność małżeńskiej umowy majątkowej wobec osób trzecich w ujęciu prawnoporównawczym*, „Przegląd Sądowy” 2010, nr 10, s. 50.

¹² Zob. E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje majątkowe*, Warszawa 2008, s. 107.

poprzez zawarcie nowej umowy. Zmiana może polegać na wyborze innego reżimu majątkowego, względnie na przekształceniu już istniejącego w granicach dopuszczonych przez ustawę.

Małżeńska umowa majątkowa może być w każdym czasie rozwiązana¹³. Skutkiem rozwiązania umowy jest powrót małżonków do ustroju ustawowego, nawet gdyby przed jej zawarciem obowiązywał małżonków ustrój umowy albo przymusowy¹⁴. Zarówno zmiana, jak i rozwiązanie umowy majątkowej wymaga dla swej ważności zachowania formy aktu notarialnego.

UMOWNE USTROJE MAJĄTKOWE W OGÓLNOŚCI

WSPÓLNOŚĆ ROZSZERZONA

Wspólność umowna rozszerzona może powstać poprzez zaliczenie do majątku wspólnego małżonków składników, które w reżimie ustawowym należą do majątków osobistych¹⁵. Zakres rozszerzonej wspólności zależy od woli małżonków, jednakże swoboda stron w kształtowaniu struktury wspólności rozszerzonej nie jest nieograniczona. Przepisem, który ogranicza swobodę umownego rozszerzenia wspólności ustawowej, jest art. 49 § 1 k.r.o. Z uwagi na to, że przepis ten ma charakter normy bezwzględnie obowiązującej, postanowienia umowy włączające do wspólności przedmioty i prawa wymienione w tym przepisie są bezwzględnie nieważne z mocy samego prawa, choć sama umowa pozostawałaby w mocy¹⁶.

Po pierwsze w drodze małżeńskiej umowy majątkowej nie można rozszerzyć wspólności na te przedmioty, które przypadną małżonkowi z tytułu dziedziczenia, zapisu lub darowizny (art. 49 § 1 pkt 1 k.r.o.). Natomiast nic nie stoi na przeszkodzie, by do majątku wspólnego włączyć przedmioty nabyte w drodze dziedziczenia lub darowizny przed zawarciem umowy, względnie te przedmioty, które w chwili wejścia w życie nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹⁷ należały do majątku osobistego małżonków. Ograniczenie, o którym mowa, ma na celu ochronę swobody testowania spadkodawcy oraz swobodę dokonywania rozporządzeń przez darczyńcę kosztem swobody małżonków¹⁸.

¹³ S. Rejman, *Rozwiązanie umowy małżeńskiej majątkowej*, „Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości” 1956, nr 12, s. 35-36.

¹⁴ J. Pietrzykowski, [w:] J. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem*, Warszawa 1993, s. 496.

¹⁵ E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje...*, s. 120; J. Gajda, T. Smyczyński, [w:] T. Smyczyński (red.), *System prawa...*, t. 11, s. 455.

¹⁶ J. St. Piątowski, [w:] J.S. Piątkowski (red.), *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, Ossolineum 1985, s. 533. Odmiennego zdania jest S. Szer, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1966, s. 134.

¹⁷ Nowela weszła w życie 20 stycznia 2005 r.

¹⁸ T. Smyczyński, *Reforma małżeńskiego prawa majątkowego*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 18, s. 832; J. Gajda, T. Smyczyński, [w:] T. Smyczyński (red.), *System prawa...*, t. 11, s. 456.

Po drugie nie można rozszerzyć wspólności na prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom. W szczególności chodzi o prawa wynikające z umowy spółki cywilnej, a także prawa wspólników spółek osobowych¹⁹. Ograniczenie to koresponduje z regulacją zawartą w art. 33 pkt 3 k.r.o. Małżonkowie nie mogą wnieść do majątku wspólnego praw wynikających ze wspólności łącznej²⁰.

Po trzecie zakaz umownego rozszerzenia wspólności obejmuje prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie w rozumieniu art. 33 pkt 5 k.r.o.

Po czwarte poza granicami rozszerzonej wspólności majątkowej muszą pozostać wierzytelności z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, o ile nie wchodzą one do wspólności ustawowej, oraz wierzytelności z tytułu odszkodowania za doznaną krzywdę.

Po piąte wreszcie, nie jest dopuszczalne objęcie rozszerzoną wspólnością majątkową niewymagalnych jeszcze wierzytelności o wynagrodzenie za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej każdego z małżonków. Wierzytelność staje się wymagalna, gdy nadejdzie termin żądania zaspokojenia.

Zgodnie z treścią art. 50¹ k.r.o. małżonkowie, którzy przyjęli ustrój wspólności rozszerzonej, mogą postanowić, że z chwilą ustania wspólności udziały ich w majątku wspólnym nie będą równe. Odpowiednie postanowienie umowy nie wyłącza stosowania art. 43 § 2 i 3 k.r.o.

WSPÓLNOŚĆ OGRANICZONA

Ograniczenie wspólności ustawowej polega na wyłączeniu z majątku wspólnego w rozumieniu art. 31 k.r.o. określonych rodzajowo, jak i oznaczonych co do tożsamości składników majątkowych²¹. W literaturze podnosi się, że zasadniczą funkcją ograniczenia wspólności jest zwiększenie samodzielności ekonomicznej małżonków²².

Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie zawiera żadnych przepisów, które by określały granice możliwego ograniczenia wspólności ustawowej²³. Ograniczenie wspólności może nastąpić albo przez określenie składników majątkowych, do których wspólność jest ograniczona, albo przez wskazanie składników, które zostaną wyłączone ze wspólności. W skrajnym wypadku majątek wspólny może obejmować tylko jeden składnik²⁴. A zatem, co oczywiste, niedopuszczalna jest umowa wyłączająca ze wspól-

¹⁹ E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje...*, s. 122.

²⁰ G. Bieniek, *Umowne ustroje...*, s. 111.

²¹ A. Lutkiewicz-Rucińska, *Odpowiedzialność majątkiem wspólnym za zobowiązania cywilnoprawne małżonka*, Bydgoszcz – Gdańsk 2003, s. 81; M. Sychowicz, [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 271.

²² T. Sokołowski, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Poznań 2010, s. 85.

²³ E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje...*, s. 125.

²⁴ K. Gawelko, M. Załucki, *Małżeński ustrój majątkowy a zaspokojenie wierzyciela spółki partnerskiej*, „Ius et Administratio” 2004, z. 2, s. 63; J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 187.

ności wszystkie składniki majątkowe. Wyłączenie ze wspólności wszystkich składników majątkowych oznaczałoby ustanowienie umownej rozdzielnosci majątkowej²⁵.

Umowa wprowadzająca wspólność ograniczoną może wywoływać skutki na przyszłość i wówczas składniki nieobjęte wspólnością wejdą w skład majątku osobistego jednego z małżonków z chwilą ich nabycia. W wypadku zaś, gdy ograniczenie wspólności obejmuje przedmioty wchodzące w skład majątku wspólnego w chwili zawarcia umowy, do majątku wyłączonego ze wspólności znajdzie odpowiednie zastosowanie przepis art. 46 k.r.o., w myśl, którego od chwili ustania wspólności ustawowej do majątku, który był nią objęty, jak również do podziału tego majątku, stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności majątku spadkowego i o dziale spadku²⁶.

PEŁNA ROZDZIELNOŚĆ MAJĄTKOWA

Pełna (zwykła) rozdzielnosc majątkowa polega na tym, że z chwilą zawarcia intercyzy każdy z małżonków zachowuje swój majątek osobisty, którym zarządza i rozporządza samodzielnie, natomiast małżonkowie nie mają majątku wspólnego. Niewątpliwymi walorami tej umowy majątkowej są jej prostota, ułatwiony zarząd majątkiem, jak również swoboda małżonków w zarządzie ich majątkiem osobistym²⁷. Jeżeli małżonkowie zawarli umowę przed zawarciem małżeństwa, to wówczas majątek wspólny nie powstanie w ogóle. Natomiast majątek ten przestanie istnieć w wypadku, gdy umowa zostanie zawarta w trakcie trwania małżeństwa. W takiej sytuacji małżonkowie mogą w zawartej umowie postanowić o podziale majątku objętego wcześniej wspólnością oraz dokonać rozliczeń z tytułu nakładów poczynionych wcześniej z majątku wspólnego na majątek osobisty oraz z majątku osobistego na majątek wspólny²⁸. Jeżeli skutek zawarcia umowy wprowadzającej ustroj rozdzielnosci majątkowej ustal reżim ustawowej wspólności, to wówczas znajdzie zastosowanie art. 46 k.r.o. z uwzględnieniem art. 43 oraz art. 45 k.r.o. W sytuacji zaś ustania umownego ustroju wspólności majątkowej zastosowanie znajdzie art. 48 k.r.o. z uwzględnieniem postanowień art. 50¹ k.r.o. W ustroju rozdzielnosci majątkowej występują zatem dwa majątki: majątek osobisty męża oraz majątek osobisty żony, które pozostają w takiej sytuacji prawnej, jak majątki osób sobie obcych²⁹. Jak podkreśla się w literaturze, na mocy przepisów szczególnych mogą powstać między małżonkami majątki wspólne, które nie będą objęte reżimem ustawowym³⁰. Takim majątkiem jest np. majątek wspólników spółki cywilnej, którymi są małżonkowie pozostający w ustroju rozdzielnosci majątkowej. Wreszcie mocą przepisów szczególnych może powstać także wspólność, która będzie obejmowała określone prawa majątkowe. Zgodnie bowiem z treścią art. 680¹ §

²⁵ G. Bieniek, *Umowne ustroje...*, s. 118; E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje...*, s. 126.

²⁶ A. Dyoniak, *Zakres swobody...*, s. 77.

²⁷ T. Sokołowski, *Nowe prawo...*, s. 279-280.

²⁸ Por. E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje...*, s. 130; G. Jędrejek, *Intercyzy...*, s. 106.

²⁹ E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje...*, s. 129.

³⁰ G. Jędrejek, *Intercyzy...*, s. 104.

1 k.c. małżonkowie bez względu na istniejący pomiędzy nimi ustrój majątkowy są najemcami lokalu, jeżeli stosunek najmu powstał w czasie trwania małżeństwa³¹.

Jakkolwiek w okresie obowiązywania rozdzielności majątkowej małżonkowie mogą wspólnie nabywać składniki majątkowe, to jednak nie będą one stanowiły małżeńskiej wspólności majątkowej, ale będą objęte współwłasnością w częściach ułamkowych. W skład majątków osobistych małżonków wejdą zatem udziały we współwłasności. Nic nie stoi jednak na przeszkodzie, by w czasie obowiązywania ustroju rozdzielności majątkowej nastąpiło zniesienie współwłasności składników przynależnych do majątków osobistych małżonków³².

Ustanowienie rozdzielności majątkowej małżeńskiej nie wyłącza stosowania przepisów, które odnoszą się do małżeńskich stosunków majątkowych. W szczególności oboje małżonkowie mają obowiązek przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny, jeden z nich może w określonych wypadkach być uprawniony na mocy orzeczenia sądu do pobierania wynagrodzenia należnego drugiemu małżonkowi, każdy z nich w wypadku przemijającej przeszkody może działać za współmałżonka, a w szczególności pobierać przypadające należności.

ROZDZIELNOŚĆ MAJĄTKOWA Z WYRÓWNANIEM DOROBKU

Ten rodzaj ustroju majątkowego małżonków nie jest w polskim systemie prawnym instytucją nieznaną³³. Został on przywrócony prawu rodzinnemu i opiekuńczemu przez ustawę z 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 162, poz. 1691)³⁴. Nowe przepisy tworzono przede wszystkim kierując się założeniem, że istnieje konieczność poszerzenia swobody w regulowaniu reżimu majątkowego małżeńskiego w taki sposób, aby odpowiadał on zachodzącym zmianom społecznym i jednocześnie umożliwiał połączenie rozdzielności majątkowej z pewnymi elementami wspólności majątkowej³⁵.

Cechą charakterystyczną tego ustroju majątkowego jest to, że w trakcie jego trwania nie różni się on niczym od zwykłej rozdzielności majątkowej. Kształtują go te same zasady, które wyrażone zostały w przepisach o ustroju rozdzielności majątkowej. W czasie trwania tego ustroju każdy z małżonków zachowuje swój majątek osobisty, jaki istniał przed zawarciem małżeństwa.

³¹ Por. E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje...*, s. 130.

³² G. Jędrejek, *Intercyzy...*, s. 106-107.

³³ Stanowił ustrój ustawowy aż do 1950 r., wprowadzony dekretem z 29 maja 1946 r. – Prawo małżeńskie majątkowe (Dz.U. z 1947 r., nr 24, poz. 95); zob. M. Szydłowska, *Ustrój rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 3, s. 143.

³⁴ P. Fiedorczyk, *Z badań nad małżeńskimi ustrojami majątkowymi w powojennym ustawodawstwie polskim*, [w:] D. Bogaczyk, M. Tkaczuk (red.), *Podstawy materialne Państwa. Zagadnienia prawnohistoryczne*, Szczecin 2006, s. 751.

³⁵ J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne...*, s. 184; M. Andrzejewski, *Prawo rodzinne...*, s. 92; J. Słyk, *Nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotycząca majątku małżonków*, „Jurysta” 2004, nr 11-12, s. 45.

Wyrównanie dorobków jest dokonywane z chwilą ustania ustroju rozdzielności majątkowej i według cen z chwili rozliczenia³⁶. Obliczając dorobek, należy ustalić przyrost wartości majątku netto³⁷.

Ustanie ustroju rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków w zasadzie następuje z momentem ustania małżeństwa. Może to nastąpić także w razie rozwiązania małżeńskiej umowy majątkowej, zawarcia nowej powołującej inny reżim majątkowy, ustanowienia rozdzielności majątkowej przez sąd oraz powstania rozdzielności majątkowej z mocy prawa albo orzeczenia separacji.

Małżonek, który uważa, że jego dorobek jest mniejszy niż dorobek drugiego małżonka, może żądać od drugiego współmałżonka wyrównania dorobków. Może ono nastąpić przez zapłatę odpowiedniej sumy albo przeniesienie prawa (art. 51⁴ § 1 k.r.o.). Nie ma przeszkód, aby znalazły zastosowanie oba te sposoby. W pierwszym rzędzie wyrównanie dorobków może nastąpić w drodze porozumienia między małżonkami. Dopiero brak porozumienia co do sposobu lub wysokości wyrównania dorobków uzasadnia roszczenie o wyrównanie dorobków³⁸, które będzie przedmiotem rozstrzygnięcia przez sąd. Postępowanie w tym zakresie toczy się w trybie procesowym. Zainteresowany małżonek występuje wówczas z powództwem o zasądzenie świadczenia, natomiast gdy żąda przeniesienia na jego rzecz określonego prawa, wówczas występuje z powództwem o wydanie przez sąd orzeczenia zastępującego oświadczenie woli drugiego małżonka.

Roszczenie o wyrównanie dorobków będzie również aktualne w razie śmierci jednego z małżonków. W takim wypadku wyrównanie dorobków nastąpi między żyjącym małżonkiem i spadkobiercami drugiego małżonka bez względu na to, czy są to spadkobiercy ustawowi, czy testamentowi.

Każdy z małżonków może zgłosić żądanie zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków, jeżeli uzasadniają to ważne powody³⁹. Żądanie zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków może prowadzić, w zależności od sytuacji, nawet do jego całkowitego wykluczenia⁴⁰. Natomiast spadkobiercy małżonka mogą wystąpić z żądaniem zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków tylko wtedy, gdy spadkodawca wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa, o rozwód albo o orzeczenie separacji. Małżonek, który pozostał przy życiu, może wystąpić z żądaniem zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków przeciwko spadkobiercom zmarłego współmałżonka bez względu na to, czy on lub jego współmałżonek wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa albo o rozwód lub orzeczenie separacji.

³⁶ E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje...*, s. 141; M. Szydłowska, *Ustrój rozdzielności...*, s. 144.

³⁷ Zob. A. Dyoniak, *Ustrój wspólności zysków a ustrój wspólności dorobku*, „Studia Prawnicze” 1990, nr 1, s. 29.

³⁸ Przedmiotowe roszczenie powstaje z mocy prawa (zob. T. Sokołowski, *Uwagi o projektowanej regulacji stosunków majątkowych między małżonkami*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2001, nr 1, s. 146).

³⁹ W świetle wypowiedzi doktryny i judykatury do ważnych powodów można przykładowo zaliczyć naganę zachowanie małżonka, trwonienie majątku, zawinione niewykorzystywanie swoich możliwości zarobkowych, uleganie nałogom czy porzucenie rodziny.

⁴⁰ T. Sokołowski, *Prawo rodzinne...*, s. 100.

WPŁYW ZAWARCIA UMOWY MAJĄTKOWEJ NA SYTUACJĘ WIERZycIELA ORAZ SPOSOBY OBRONY MAŁŻONKÓW W POSTĘPOWANIU EGZEKUCYJNYM

Skutkiem zawarcia majątkowej umowy małżeńskiej może być, o czym była mowa wcześniej, rozszerzenie lub ograniczenie wspólności majątkowej wynikającej z ustawy, albo też wyłączenie wspólności i ukształtowanie stosunków majątkowych jako rozdzielności majątkowej lub rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków.

Stosownie do art. 48 k.r.o. przewidziane w art. 41 k.r.o. reguły odpowiedzialności za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z małżonków stosuje się odpowiednio do odpowiedzialności z majątku objętego wspólnością umowną, jednakże z zastrzeżeniem szczególnych unormowań, które zawarte są w art. 47¹ i art. 50 k.r.o. W wypadku natomiast, gdy nastąpiła rozdzielność majątkowa, nie powstaje w ogóle majątek wspólny małżonków i w konsekwencji nie znajdzie zastosowania art. 41 k.r.o., a każdy z małżonków odpowiada za własne długi⁴¹.

Problem skuteczności małżeńskiej umowy majątkowej wobec osób trzecich reguluje art. 47¹ k.r.o.⁴² Zgodnie z jego treścią małżonek może powoływać się względem innych osób na umowę majątkową, jeżeli jej zawarcie oraz rodzaj były tym osobom wiadome⁴³. Przyjąć zatem należy, że wyłączenie ustawowego ustroju majątkowego w drodze umowy ma jedynie względny charakter i dla skuteczności wobec wierzycieli konieczna jest ich wiedza o fakcie zawarcia takiej umowy⁴⁴. Przepis ten ma na celu zabezpieczenie innych osób przed pokrzywdzeniem wskutek czynności małżonków⁴⁵. Swoim zakresem obejmuje on wszystkie umowy małżeńskie wskazane w art. 47 § 1 k.r.o., jak i umowy zmieniające i rozwiązujące umowny ustrój małżeński. Jeżeli osoba trzecia nie wiedziała o zawarciu i rodzaju intercyzy, wówczas umowa majątkowa nie ma wpływu na prawa innych osób i w konsekwencji stosunki majątkowe między małżonkami należy oceniać tak, jakby postanowienia umowy krzywdzące interesy osób trzecich nie istniały, a zatem według zasad ustroju majątkowego, jakiemu małżonkowie podlegaliby, gdyby nie zawarli umowy⁴⁶. W doktrynie wyrażono pogląd, że w powyższej sytuacji mamy do czynienia ze względną bezskutecznością małżeńskiej umowy w ograniczonym zakresie, albowiem bezskuteczność ta sięga tak daleko, jak tego wymaga zabezpieczenie interesów osób trzecich.

⁴¹ F. Zedler, *Dochodzenie roszczeń majątkowych od małżonków*, Warszawa 1976, s. 88.

⁴² Przepis art. 47¹ k.r.o. jest w istocie odpowiednikiem art. 47 § 2 k.r.o., który obowiązywał do 20 stycznia 2005 r.

⁴³ T. Sokołowski, *Swoboda intercyzy...*, s. 142; A. Dyoniak, *Majątkowe prawo małżeńskie wybranych państw europejskich na tle prawa polskiego*, Warszawa 1992, s. 129.

⁴⁴ M. Machnij, *Odpowiedzialność majątkowa za długi współmałżonka*, „Monitor Prawniczy” 2000, nr 6, s. 353; T. Sokołowski, *Swoboda intercyzy...*, s. 140.

⁴⁵ A. Dyoniak, *Prowadzenie działalności gospodarczej a umowna zmiana ustroju majątkowego małżeńskiego*, „Rejent” 1995, nr 2, s. 21.

⁴⁶ J. Ignaczewski, *Małżeńskie ustroje majątkowe. Art. 31-54 KRO. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 174; J. Gajda, T. Smyczyński, [w:] T. Smyczyński (red.), *System prawa...*, t. 11, s. 452; G. Jędrejek, *Intercyzy...*, s. 264.

W związku z redakcją art. 47¹ k.r.o. rodzi się pytanie, jaki moment przesądza o tym, że osoba trzecia powzięła wiadomość o zawarciu i rodzaju umowy majątkowej małżeńskiej, a w szczególności czy wystarczy powiadomienie jej o zmianie ustroju majątkowego na umowny po powstaniu jej wierzytelności, czy też zachodzi potrzeba, aby osoba ta wiedziała o powyższych okolicznościach w chwili powstania stosunku prawnego, z którego wynika jej wierzytelność. Za słuszne należy uznać to stanowisko, zgodnie z którym małżonek może powoływać się względem innych osób na zawartą przez nich umowę małżeńską tylko wtedy, gdy zawarcie tej umowy poprzedziło powstanie stosunku prawnego, z którego wynika wierzytelność tych osób, które o tej umowie i jej treści w czasie powstania tego stosunku prawnego wiedziały⁴⁷. Natomiast osoba ta nie musi znać jej treści⁴⁸. Wystarczy, że będzie wiedziała, czy mocą przedmiotowej umowy wspólność majątkowa została wyłączona, ograniczona czy też rozszerzona. Ciężar udowodnienia faktu, że zawarcie umowy oraz jej rodzaj były znane tej osobie, spoczywa zgodnie z treścią art. 6 k.c. na małżonku, który na taką umowę się powołuje⁴⁹. Wyjątek od tej zasady dotyczy praw ujawnionych w księdze wieczystej, których przynależność do majątku wspólnego lub osobistego wynika z zawartej przez małżonków umowy majątkowej, w takiej sytuacji zgodnie z treścią art. 2 ustawy o księgach wieczystych i hipotece osoby trzecie nie mogą się zastrzegać niezajomością odpowiednich wpisów. Podobnie rzecz się przedstawia, gdy idzie o wpisy w Krajowym Rejestrze Sądowym oraz w ewidencji działalności gospodarczej. Jawność wpisów, jak również domniemanie ich prawdziwości przewiduje zarazem ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym, jak i ustawa o swobodzie działalności gospodarczej⁵⁰.

W literaturze pewne kontrowersje budzi kwestia zakresu ochrony, jakiej udziela art. 47¹ k.r.o. Chodzi mianowicie o to, czy chroni on tylko wierzytelności, których źródłem są czynności prawne, czy też odnosi się do wszelkich zobowiązań niezależnie od źródła ich powstania⁵¹. Za słuszne należy uznać stanowisko ostatnie. Celem regulacji zawartej

⁴⁷ S. Szer, *Prawo rodzinne...*, s. 134. Zob. też wyrok SN z 15 maja 2008 r., I CSK 541/07, OSNC 2009, nr 9, poz. 125, Lexis.pl nr 2062050. Sąd Najwyższy w tym orzeczeniu stwierdza między innymi: „Okoliczność umownego wyłączenia wspólności majątkowej nie stanowi przeszkody do nadania tytułowi egzekucyjnemu, wydanemu przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim, klauzuli wykonalności także przeciwko jej małżonkowi. Otrzymanie bowiem przez wierzyciela wiadomości o zawarciu umowy majątkowej i jej rodzaju umożliwi małżonkom skuteczne powoływanie się względem wierzyciela na wyłączenie tą umową wspólności ustawowej (art. 47 § 2 k.r.o.) wtedy, gdy otrzymał on taką wiadomość przed powstaniem wierzytelności”.

⁴⁸ L. Stecki, *Odpowiedzialność małżonków za długi w czasie trwania wspólności ustawowej*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny” 1968, z. 2, s. 81; A. Karnicka-Kawczyńska, J. Kawczyński, *Stosunki majątkowe w małżeństwie*, „Prawo Spółek” 2000, nr 3, s. 28.

⁴⁹ Mamy tutaj do czynienia z domniemaniem pozostawiania małżonków w ustroju ustawowym, które może zostać obalone przez małżonków wyłącznie w drodze stosownego zarzutu (Zob. M. Kaczmarzyk, *Ustrój małżeńskiej wspólności ustawowej jako podstawowy wyznacznik zakresu odpowiedzialności małżonków za zobowiązania wobec osób trzecich*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2015, nr 11, s. 67).

⁵⁰ M. Łączkowska, [w:] M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar (red.), *Europeizacja prawa...*, s. 695.

⁵¹ Za szeroki zakres ochrony opowiadają się: J. Pietrzykowski w: *Kodeks rodzinny...*, s. 501; J. Gajda, T. Smyczyński, [w:] T. Smyczyński (red.), *System prawa prywatnego*, t. 11, s. 448; E. Holewińska-Łapińska, *Ochrona wierzyciela jednego z małżonków pozostających w umownym ustroju majątkowym*, „Studia i Analizy Sądu Najwyższego” 2008, t. II, s. 94; M. Sychowicz, [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks rodzinny...*, s. 274; G.

w art. 47¹ k.r.o. jest zabezpieczenie interesów innych osób przed negatywnymi skutkami, jakie mogą powstać w związku z zawarciem przez małżonków umowy majątkowej. Wśród osób pokrzywdzonych na skutek zawartej umowy majątkowej mogą być przecież nie tylko te, którym przysługują wierzytelności z tytułu dokonanych czynności prawnych, ale również te, którym przysługują roszczenia powstałe z innych źródeł, np. z tytułu wyrządzenia szkody czynem niedozwolonym. Podmiotowy zakres art. 47¹ k.r.o. obejmuje nie tylko wierzycieli, ale również inne osoby.

Rozszerzenie majątku wspólnego nie pozostaje bez wpływu na problem odpowiedzialności majątkiem wspólnym za zobowiązania jednego z małżonków. Przed wszystkim należy podnieść, że umowa rozszerzająca wspólność majątkową pociąga za sobą również poszerzenie zakresu odpowiedzialności z majątku wspólnego.

Jeżeli wierzytelność powstała przed rozszerzeniem wspólności majątkowej, wierzyciel, którego dłużnikiem jest tylko jeden małżonek, może domagać się zaspokojenia również z tych przedmiotów majątkowych, które należały do majątku osobistego dłużnika, gdyby nie doszło do rozszerzenia wspólności. Można zatem powiedzieć, że wspólność rozszerzona jest znacznie korzystniejsza dla wierzyciela jednego z małżonków. Przed wszystkim dochodzenie należności z majątku wspólnego może nastąpić także wtedy, gdy wierzytelność powstała przed powstaniem wspólności rozszerzonej lub dotyczy majątku osobistego, a ponadto sam majątek wspólny obejmuje swoim zakresem więcej przedmiotów majątkowych niż w ustroju ustawowym. Uprzywilejowanie wierzyciela dotyczy zarówno przedmałżeńskich długów jednego z małżonków w sytuacji, gdy umowa rozszerzająca została zawarta jeszcze przed zawarciem małżeństwa, jak i odnosi się do zobowiązań zaciągniętych w czasie jego trwania, lecz przed zawarciem takiej umowy⁵².

Warto jeszcze w tym miejscu zwrócić uwagę na treść art. 776¹ § 2 k.p.c., zgodnie z którym zawarcie majątkowej umowy małżeńskiej, na podstawie której rozszerzono wspólność majątkową, nie wyłącza możliwości prowadzenia egzekucji z tych składników majątku, które należałyby do majątku osobistego dłużnika, jeśli umowa taka nie zostałaby zawarta. W wypadku gdyby taka umowa była skuteczna w stosunku do wierzyciela, małżonek może wystąpić z powództwem przeciwegzekucyjnym (art. 776¹ § 3 k.p.c.).

Do wspólności ograniczonej znajdują odpowiednie zastosowanie wszystkie przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego o wspólności ustawowej⁵³. Oznacza to, że w odniesieniu do odpowiedzialności za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z małżonków w całej rozciągłości znajdzie zastosowanie art. 41 k.r.o.

Jędrejek, *Intercyzy...*, s. 265. Pogląd odmienny zob. A. Dyoniak, *Odpowiedzialność majątkowa...*, s. 84; tenże, *Zakres swobody...*, s. 86 i nast.; E. Skowrońska-Bocian, *Rozliczenia majątkowe małżonków w stosunkach wzajemnych i wobec osób trzecich*, Warszawa 2005, s. 150.

⁵² E. Skowrońska-Bocian, *Rozliczenia majątkowe...*, s. 146.

⁵³ J. Gajda, T. Smyczyński, [w:] T. Smyczyński (red.), *System prawa...*, t. 11, s. 460.

WSTRZYMANIE CZYNNOŚCI KOMORNIKA

Wstrzymanie się z dokonaniem czynności polega na tym, że organ egzekucyjny przez pewien czas nie podejmuje zamierzonej czynności egzekucyjnej, oczekując stosownej decyzji wierzyciela co do dalszego prowadzenia egzekucji⁵⁴.

Stosownie do art. 822 k.p.c. komornik wstrzyma się z dokonaniem czynności, jeżeli przed jej rozpoczęciem dłużnik albo jego małżonek podniesie zarzut wynikający z umowy majątkowej małżeńskiej oraz przedłoży niebudzący wątpliwości dokument na piśmie, że zawarcie umowy oraz jej rodzaj były wierzycielowi wiadome. Jednocześnie dłużnik albo jego małżonek powinien okazać komornikowi przedmiotową umowę majątkową. Przepis art. 822 k.p.c. koresponduje z treścią art. 47¹ k.p.c.

W myśl art. 822 zd. 2 k.p.c. małżonkowie mają prawo żądać wstrzymania egzekucji wówczas, gdy skierowana jest ona do tych składników majątku osobistego dłużnika lub majątku wspólnego małżonków, które weszłyby do tych majątków, gdyby umowa majątkowa nie została zawarta, jednakże wskutek jej zawarcia do majątków tych nie należą⁵⁵.

Mimo wstrzymania się z dokonaniem czynności komornik winien podjąć działania, które umożliwią dokonanie wstrzymanej czynności w przyszłości, w wypadku gdy będzie taka potrzeba. Działania organu egzekucyjnego mają na celu zapobieżenie tym czynnościom dłużnika, które zmierzałyby do uniemożliwienia egzekucji⁵⁶. O wstrzymaniu się z dokonaniem czynności egzekucyjnych komornik winien niezwłocznie powiadomić wierzyciela, ponieważ od jego decyzji zależy kierunek postępowania egzekucyjnego. Może on, po pierwsze, wystąpić z wnioskiem o umorzenie egzekucji, po drugie, żądać dalszego prowadzenia egzekucji i wreszcie – może zachować się biernie⁵⁷. W wypadku gdy wierzyciel zażąda dalszego prowadzenia egzekucji, dłużnikowi oraz jego małżonkowi przysługiwać będą powództwa przeciwegzekucyjne.

WYTOCZENIE POWÓDZTWA Z ART. 840¹ K.P.C.

Rozważając problem dopuszczalności wystąpienia przez dłużnika lub jego małżonka z powództwem opozycyjnym w trybie art. 840¹ k.p.c., należy w pierwszym rzędzie zwrócić uwagę na treść przepisów art. 776¹ k.p.c. oraz art. 787² k.p.c.

Stosownie do brzmienia art. 776¹ § 2 k.p.c. zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej, na mocy której rozszerzono wspólność majątkową, nie stanowi przeszkody

⁵⁴ O. Marcewicz, [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, s. 1263; J. Jagieła, [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II: *Komentarz do artykułów 506-1088*, Warszawa 2006, s. 751.

⁵⁵ F. Zedler, *Obrona małżonków żyjących w umownym ustroju majątkowym w egzekucji prowadzonej do majątku wspólnego za długi jednego z nich*, [w:] M. Andrzejewski, L. Kociucki, M. Łączkowska, A. Schulz (red.), *Księga Jubileuszowa Prof. dr hab. Tadeusza Smyczyńskiego*, Toruń 2008, s. 280.

⁵⁶ J. Jagieła, [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania...*, s. 750-751.

⁵⁷ Ibidem, s. 751.

do skierowania egzekucji do tych przedmiotów majątkowych, które należałyby do majątku osobistego dłużnika, gdyby przedmiotowej umowy nie zawarto.

Natomiast w myśl art. 787² k.p.c. zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej nie ma znaczenia z punktu widzenia dopuszczalności nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika w trybie art. 787 oraz 787¹ k.p.c. i nie stanowi przeszkody do prowadzenia egzekucji w oparciu o tak powstały tytuł wykonawczy z tych składników, które należałyby do majątku wspólnego, gdyby umowy majątkowej nie zawarto⁵⁸. Rozstrzygnięcie o skuteczności wobec wierzyciela umowy majątkowej małżeńskiej zostało przeniesione na drogę powództwa z art. 840¹ k.p.c.⁵⁹

W wypadku, gdy egzekucja jest prowadzona w oparciu o tytuł wykonawczy, w którym wskazany jest sam dłużnik, oraz w sytuacji, gdy egzekucja prowadzona jest przeciwko małżonkowi dłużnika, który został objęty klauzulą wykonalności w sytuacjach określonych w art. 787 i 787¹ k.p.c., małżonkowie, których łączy umowa majątkowa, mogą bronić swoich praw w drodze powództw przeciwegzekucyjnych, jeżeli umowa majątkowa była skuteczna wobec wierzyciela. Rozstrzyga o tym art. 47¹ k.r.o., który umożliwia powoływanie się przez małżonków na umowę majątkową małżeńską wobec innych osób wówczas, gdy jej zawarcie oraz rodzaj były tym osobom wiadome.

Legitymację do wytoczenia powództwa z art. 840¹ k.p.c. posiada dłużnik w znaczeniu materialnoprawnym oraz jego małżonek, gdy przeciwko niemu nadano klauzulę wykonalności na podstawie art. 787 lub 787¹ k.p.c.⁶⁰ Kognicja sądu w sprawie z tego powództwa ogranicza się w istocie do badania skuteczności umowy majątkowej w stosunku do określonego wierzyciela.

W sytuacji, gdy dłużnik egzekwowany albo jego małżonek objęty klauzulą wykonalności podnosi wynikający z umowy majątkowej zarzut wyłączenia lub ograniczenia jego odpowiedzialności całością lub częścią majątku, należy uznać, że nie kwestionuje on w ten sposób istnienia samego egzekwowanego roszczenia ani też możliwości jego egzekwowania, a jedynie zakres egzekucji. Dlatego też jedyną podstawą powództwa opozycyjnego, która znajdzie odpowiednie zastosowanie w omawianej sytuacji, będzie ta wymieniona w art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.⁶¹

WYTOCZENIE POWÓDZTWA Z ART. 841 K.P.C.

Powództwo o zwolnienie zajętego przedmiotu spod egzekucji stanowi środek merytorycznej obrony osoby trzeciej, której prawa zostały przez egzekucję naru-

⁵⁸ M. Sorysz, *Małżonek dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym w świetle nowelizacji KPC z 2.07.2004 r.*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 14, s. 693.

⁵⁹ M. Romańska, *Środki merytorycznej obrony małżonka dłużnika przed egzekucją*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2013, nr 4, s. 69.

⁶⁰ F. Zedler, [w:] M. Andrzejewski, L. Kociucki, M. Łączkowska, A. Schulz (red.), *Księga...*, s. 282.

⁶¹ *Ibidem*, s. 285.

szone. Warunkiem jego wytoczenia jest wszczęcie postępowania egzekucyjnego⁶². Powództwo to, w odróżnieniu od powództwa opozycyjnego, nie ma na celu zwalczania tytułu wykonawczego, ale zmierza do przeciwstawienia się prowadzeniu egzekucji z określonego przedmiotu majątkowego⁶³. Może ono zostać wytoczone najwcześniej po wszczęciu egzekucji, nie później zaś niż na miesiąc od dnia dowiedzenia się o naruszeniu prawa, chyba że inny termin przewidują przepisy szczególne. Natomiast najpóźniej można wystąpić z tym powództwem do zakończenia postępowania egzekucyjnego. Podmiotem legitymowanym do wystąpienia z takim powództwem jest wyłącznie osoba trzecia w rozumieniu art. 841 k.p.c.

Jak to już wcześniej zostało powiedziane, małżonek dłużnika, który nie został objęty tytułem wykonawczym (art. 776¹ k.p.c.), zachowuje status osoby trzeciej. A zatem przeciwko czynnościom organu egzekucyjnego, które spowodowały naruszenie jego praw, pomimo dokonania ich zgodnie z przepisami procesowymi, może on skutecznie wytoczyć powództwo przewidziane w art. 841 k.p.c. Będzie to miało miejsce w wypadku, gdy egzekucja obejmuje te przedmioty majątkowe, których nie wymienia art. 776¹ k.p.c., a które stanowiłyby majątek osobisty dłużnika, gdyby umowa majątkowa nie została zawarta, ale w wyniku jej zawarcia weszły one do majątku wspólnego. Za pomocą tego powództwa małżonek dłużnika będzie mógł się bronić tylko wówczas, gdy egzekwowane roszczenie pochodzi z czasu po zawarciu przez małżonków umowy majątkowej⁶⁴.

Przeprowadzone rozważania prowadzą do konkluzji, że nowelizacja kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 17 czerwca 2004 r. zmieniła reguły odnoszące się do wpływu małżeńskiej umowy majątkowej na postępowanie egzekucyjne przeciwko nim. I tak:

1. zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej, mocą której rozszerzono wspólność majątkową, nie wyłącza prowadzenia egzekucji z tych składników majątku, które należałyby do majątku osobistego dłużnika, gdyby umowy takiej nie zawarto;
2. zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej nie stanowi przeszkody do nadania klauzuli wykonalności według przepisów art. 787 i 787¹ k.p.c. oraz prowadzenia na tak powstałego tytułu wykonawczego egzekucji do tych składników, które należałyby do majątku wspólnego, gdyby umowy majątkowej nie zawarto;
3. komornik wstrzyma się z dokonaniem czynności, jeżeli przed jej rozpoczęciem dłużnik albo jego małżonek podniesie zarzut wynikający z umowy małżeńskiej przeciwko dokonaniu czynności i okaże umowę majątkową małżeńską oraz przedłoży niebudzący wątpliwości dowód na piśmie, że zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej oraz jej rodzaj były wierzycielowi wiadome;
4. jeżeli dłużnik albo jego małżonek, przeciwko któremu sąd nadał klauzulę wykonalności na podstawie art. 787 lub 787¹ k.p.c., podnosi wynikający z umowy ma-

⁶² T. Żyznowski, [w:] H. Dolecki T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. IV, Warszawa 2011, s. 324.

⁶³ G. Tracz, *Przesłanki wytoczenia powództwa ekscydencyjnego*, „Przegląd Sądowy” 1996, nr 7-8, s. 89 i nast.

⁶⁴ F. Zedler, *Obrona małżonków...*, s. 285-286.

jątkowej małżeńskiej zarzut wyłączenia lub ograniczenia jego odpowiedzialności całością majątku, przepis art. 840 § 1 i 2 k.p.c. stosuje się odpowiednio (art. 840¹ k.p.c.).

Bibliografia

- Andrzejewski M., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2010.
- Bieniek G., *Umowne ustroje majątkowe*, „Rejent” 2005, nr 9.
- Dolecki H., Wiśniewski T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. IV, Warszawa 2011.
- Dyoniak A., *Majątkowe prawo małżeńskie wybranych państw europejskich na tle prawa polskiego*, Warszawa 1992.
- Dyoniak A., *Pojęcie i ważność małżeńskiej umowy majątkowej*, „Studia Prawnicze” 1983, nr 4.
- Dyoniak A., *Prowadzenie działalności gospodarczej a umowna zmiana ustroju majątkowego małżeńskiego*, „Rejent” 1995, nr 2.
- Dyoniak A., *Ustrój wspólności zysków a ustrój wspólności dorobku*, „Studia Prawnicze” 1990, nr 1.
- Dyoniak A., *Zakres swobody zawierania małżeńskich umów majątkowych, ich skuteczność i funkcjonowanie w praktyce społecznej*, „Studia Prawnicze” 1984, nr 1.
- Fiedorczyk P., *Z badań nad małżeńskimi ustrojami majątkowymi w powojennym ustawodawstwie polskim*, [w:] D. Bogaczyk, M. Tkaczuk (red.), *Podstawy materialne Państwa. Zagadnienia prawno-historyczne*, Szczecin 2006.
- Gawelko K., Załucki M., *Małżeński ustrój majątkowy a zaspokojenie wierzyciela spółki partnerskiej*, „Ius et Administratio” 2004, z. 2.
- Goettel M., *Umowy w prawie rodzinnym – zarys koncepcji*, [w:] M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar (red.), *Europeizacja prawa prywatnego*, t. I, Warszawa 2008.
- Holewińska-Łapińska E., *Ochrona wierzyciela jednego z małżonków pozostających w umownym ustroju majątkowym*, „Studia i Analizy Sądu Najwyższego” 2008, t. II.
- Ignaczewski J., *Małżeńskie ustroje majątkowe. Art. 31-54 KRO. Komentarz*, Warszawa 2006.
- Ignatowicz J., Nazar M., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2005.
- Jakubecki A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Jędrejek G., *Intercyty. Pojęcie, treść, dochodzenie roszczeń*, Warszawa 2010.
- Kaczmarzyk M., *Ustrój małżeńskiej wspólności ustawowej jako podstawowy wyznacznik zakresu odpowiedzialności małżonków za zobowiązania wobec osób trzecich*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2015, nr 11.
- Karnicka-Kawczyńska A., Kawczyński J., *Stosunki majątkowe w małżeństwie*, „Prawo Spółek” 2000, nr 3.
- Kunicki A., *Współposiadanie rzeczy objętych wspólnością ustawową*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu”, Toruń 1967.
- Lutkiewicz-Rucińska A., *Odpowiedzialność majątkiem wspólnym za zobowiązania cywilnoprawne małżonka*, Bydgoszcz – Gdańsk 2003.
- Łączkowska M., *Rodzaje i skuteczność umów majątkowych małżeńskich*, [w:] M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar (red.), *Europeizacja prawa prywatnego*, t. I, Warszawa 2008.
- Machnij M., *Odpowiedzialność majątkowa za długi współmałżonka*, „Monitor Prawniczy” 2000, nr 6.

- Piasecki K. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II: *Komentarz do artykułów 506–1088*, Warszawa 2006.
- Piasecki K. (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2006.
- Piątkowski J.S. (red.), *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, Ossolineum 1985.
- Pietrzykowski J. (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem*, Warszawa 1993.
- Pyziak-Szafnicka M., *Umowa majątkowa małżeńska rozszerzająca wspólność ustawową*, [w:] M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar (red.), *Europeizacja prawa prywatnego*, t. I, Warszawa 2008.
- Rejman S., *Rozwiązanie umowy małżeńskiej majątkowej*, „Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości” 1956, nr 12.
- Romańska M., *Środki merytorycznej obrony małżonka dłużnika przed egzekucją*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2013, nr 4.
- Skowrońska-Bocian E., *Małżeńskie ustroje majątkowe*, Warszawa 2008.
- Skowrońska-Bocian E., *Rozliczenia majątkowe małżonków w stosunkach wzajemnych i wobec osób trzecich*, Warszawa 2005.
- Słyk J., *Nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotycząca majątku małżonków*, „Jurysta” 2004, nr 11-12.
- Smyczyński T. (red.), *System prawa prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009.
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2005.
- Smyczyński T., *Reforma małżeńskiego prawa majątkowego*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 18.
- Sokołowski T., *Intercyza łącząca postanowienia rozszerzające i ograniczające wspólność majątkową*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2005, t. XIV.
- Sokołowski T., *Nowe prawo majątkowe małżeńskie*, [w:] M. Zieliński et al. (red.), *W kręgu teoretycznych i praktycznych aspektów prawoznawstwa: Księga Jubileuszowa Profesora Bronisława Ziemiannina*, Poznań 2005.
- Sokołowski T., *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Poznań 2010.
- Sokołowski T., *Swoboda intercyzy. Zakres modyfikacji małżeńskich ustrojów majątkowych*, Warszawa 2013.
- Sokołowski T., *Uwagi o projektowanej regulacji stosunków majątkowych między małżonkami*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2001, nr 1.
- Sokołowski T., *Zakres swobody intercyzy w znowelizowanych przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny” 2008.
- Sorysz M., *Małżonek dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym w świetle nowelizacji KPC z 2.07.2004 r.*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 14.
- Stecki L., *Odpowiedzialność małżonków za długi w czasie trwania wspólności ustawowej*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny” 1968, z. 2.
- Stępień-Sporek A., *Działalność gospodarcza z udziałem małżonków*, Warszawa 2009.
- Szer S., *Prawo rodzinne*, Warszawa 1966.
- Szpunar A., *Przesunięcia między majątkiem wspólnym i odrębnym małżonków*, „Nowe Prawo” 1989, nr 2-3.
- Szydłowska M., *Ustrój rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 3.
- Tracz G., *Przesłanki wytoczenia powództwa ekscydencyjnego*, „Przeгляд Sądowy” 1996, nr 7-8.
- Warczyński P., *Przesunięcia między majątkami małżonków w czasie wspólności majątkowej*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 1.
- Warczyński P., *Skuteczność małżeńskiej umowy majątkowej wobec osób trzecich w ujęciu prawnoporównawczym*, „Przeгляд Sądowy” 2010, nr 10.

Zedler F., *Dochodzenie roszczeń majątkowych od małżonków*, Warszawa 1976.

Zedler F., *Obrona małżonków żyjących w umownym ustroju majątkowym w egzekucji prowadzonej do majątku wspólnego za długi jednego z nich*, [w:] M. Andrzejewski, L. Kociucki M. Łączkowska, A. Schulz (red.), *Księga Jubileuszowa Prof. dr hab. Tadeusza Smyczyńskiego*, Toruń 2008.

Streszczenie: Opracowanie dotyczy wpływu umowy majątkowej małżeńskiej na postępowanie egzekucyjne przeciw nim. W pierwszej kolejności zarysowany został charakter prawny umowy małżeńskiej z uwzględnieniem jej ustawowych typów. Następnie omówiono problematykę dotyczącą odpowiedzialności majątkowej małżonka, sytuację ich wierzycieli oraz zakresu egzekucji przeciwko nim w wypadku, gdy ci pozostają w umownym ustroju majątkowym.

Słowa kluczowe: umowa majątkowa małżeńska, umowne ustroje majątkowe, egzekucja przeciwko małżonkom, obrona małżonków w postępowaniu egzekucyjnym

INFLUENCE OF A MARITAL PROPERTY REGIME ON EXECUTION PROCEEDINGS AGAINST SPOUSES – OUTLINE ISSUES

Summary: This article concerns the influence of a marital property regime on execution proceedings against spouses. In the first place, the legal character of a marital agreement was depicted, taking into consideration its statutory types. Then, the paper discusses the problems of financial liability of spouses, the situation of their creditors and the scope of execution against spouses bound by a contractual property regime.

Keywords: marital property agreement, contractual marital regimes, execution against spouses, protection of spouses in execution proceedings